IN MEMORIAM

VASILE BREBAN
(1907 – 2002)

Patriarhul lexicografiei româneşti a părăsit scena lingvistică şi pe cea lumească la venerabila vârstă de 95 de ani.

Născut în comuna Hereclean, jud. Sălaj, la data de 23 noiembrie 1907, Vasile Breban urmează cursurile primare în comuna natală, liceul la Şimleu Silvaniei, iar facultatea la Cluj. În 1933, îşi ia licenţa, sub conducerea lui Sextil Puşcariu, la Facultatea de Litere şi Filosofie a Universităţii din Cluj, cu o lucrare despre graiul din Hereclean, primind calificativul *magna cum laude*. Mai târziu, lucrarea a fost vărsată, ca informaţie lingvistică, în materialul ilustrativ al *Dicţionarului tezaur* al Academiei Române.

La terminarea facultăţii, se înscrie la doctorat sub conducerea lui Sextil Puşcariu, cu o temă de dialectologie, luându-şi examenele cu personalităţile cele mai de seamă ale Facultăţii de Litere de atunci. Susţinerea tezei şi acordarea titlului de doctor în filologie au întâmpinat piedici din cauza reformei sistemului de doctorat, care a stat pe loc mulţi ani, în neclaritate.

Urmează un şir de ani de activitate didactică în învăţământul mediu (1934 – 1949) şi în cel superior (în 1950 – 1952, ca asistent la Conservatorul „Gh. Dima" din Cluj). Între timp, merge pe front în al Doilea Război Mondial. La terminarea războiului, revine, pentru scurte perioade, la Petroşani şi Zalău, ca în 1949 să îl găsim cercetător la Institutul de Lingvistică din Cluj, de unde se va pensiona, la limită de vârstă, în 1968, rămânând în continuare consultant ştiinţific până după 1990, când a fost reangajat ca cercetător principal la acelaşi institut.

În cadrul acestuia a trecut prin toate treptele de cercetare, până la funcţia de şef de sector între anii 1954 şi 1968. Ca cercetător, s-a dedicat unui domeniu căruia i-a rămas credincios toată viaţa: lexicografia. În institut, formează şi conduce o echipă de lexicografi competenţi, care îi vor duce mai departe ideile.

După 1960, când Academia hotărăşte continuarea *Dicţionarului limbii române* (redactat sub conducerea lui Sextil Puşcariu până la litera *L*), colectivului de la Cluj, format în mare parte din tineri cercetători la începuturile carierei lor, i-a revenit elaborarea volumelor *O, R, T, Ţ* şi *U*, sub conducerea lui Vasile Breban. Acest proiect a fost dus la bun sfârşit, materializându-se în şase volume tipărite, începând cu 1969 şi terminând cu 2002, la care Vasile Breban este redactor responsabil. În 1994, cu ocazia apariţiei volumului *Ţ*, colectivul a fost onorat cu premiul „Bogdan Petriceicu-Hasdeu" al Academiei Române.

Omul Vasile Breban a ştiut să se apropie cu tact de cercetătorii pe care i-a condus, chiar şi după pensionarea sa, petrecută în urmă cu peste trei decenii. Nu a

DACOROMANIA, serie nouă, IX – X, 2004 – 2005, Cluj-Napoca, p. 291-293

păstrat pentru sine nici un secret într-ale elaborării unui dicționar. I-a învățat pe cei pe care îi conducea să-şi respecte reciproc opiniile, să-şi asume responsabilitatea ideilor personale care urmau să fie integrate într-o lucrare colectivă, cum este *Dicționarul limbii române* al Academiei. De asemenea, i-a deprins cu formularea definițiilor într-un mod clar, accesibil şi în acelaşi timp riguros, reținând în conținut elementele strict necesare pentru o înțelegere corectă a sensului, inclusiv a cuvintelor tehnice, pentru care a avut o permanentă comunicare cu specialiştii din diverse domenii. Le-a atras atenția colaboratorilor să privească imparțial toate sectoarele vocabularului, pentru a menține un echilibru al domeniilor în concordanță cu realitatea, element deosebit de important în fixarea inventarului unui dicționar.

Pe lângă munca de o viață la *Dicționarul tezaur* al Academiei Române, subliniem contribuția, ca redactor şi revizor, între anii 1955 şi 1956, la *Dicționarul limbii române literare* în 4 volume.

Întru totul remarcabilă a fost activitatea de colaborator la realizarea *Dicționarului enciclopedic român,* tot în 4 volume, petrecută între anii 1962 şi 1966, Vasile Breban fiind detaşat la Bucureşti în acest scop. Prin îndrumările pe care le-a dat, ca revizor, autorilor acestui dicționar se poate spune că aceştia au beneficiat de o adevărată şcoală lexicografică. Cu aceeaşi dăruire a luat parte la realizarea tuturor edițiilor *Micului dicționar enciclopedic român.*

Substanțială a fost şi contribuția la elaborarea unor dicționare bilingve (român-maghiar, maghiar-român), căci Vasile Breban stăpânea foarte bine limba maghiară, cunoscându-i subtilitățile.

În acelaşi timp, Vasile Breban a desfăşurat o activitate ştiințifică personală de anvergură, în afara obligațiilor contractuale. În primul rând, remarcăm apariția, în 1980, a *Dicționarului limbii române contemporane*, lucrare personală care a atins cifra record de un milion de exemplare vândute.

Opera care încununează activitatea lexicografică a lui Vasile Breban este *Dicționar general al limbii române,* apărut în 1987, care a cunoscut, în 1992, o ediție revizuită şi adăugită, în două volume, de mare tiraj. Astfel, multe generații de elevi au beneficiat şi beneficiază de încă un instrument lexicografic de valoare, ce pune la dispoziția lor şi, în general, a marelui public, pe lângă un inventar bogat de cuvinte explicate (cca 40 000), şi etimologia acestora.

Evoluția rapidă a lexicului românesc din această perioadă impunea elaborarea unei lucrări care să ofere celor interesați cuvintele noi, sensurile corecte, formele literare şi o serie de lămuriri asupra vocabularului actual. La această cerință a răspuns pe deplin *Micul dicționar al limbii române* (de 754 de pagini!), pe care Vasile Breban l-a publicat în 1997 la Editura Enciclopedică şi care se alătură cu succes celorlalte dicționare şi lucrări personale.

Ca excelent cunoscător al vorbirii populare, precum şi al specificului poporului nostru, a fost preocupat de valorile de necontestat ale expresiilor şi locuțiunilor, pe care le-a pus la dispoziția masei largi de cititori într-un *Dicționar de expresii şi locuțiuni româneşti,* publicat în 1969, împreună cu un colectiv de cercetători.

Demn de amintit, pentru cercetarea de mare deschidere pe care a necesitat-o şi pe care a condus-o cu multă competenţă, este volumul *Dacoromania 1920 – 1948. Bibliografie,* apărut în 1982, la care, alături de Ioan Pătruţ, Vasile Breban este coordonator.

Acest împătimit al lexicului românesc, pentru care viaţa cuvintelor se confunda cu viaţa proprie, nu putea să rămână indiferent la imperativele exprimării corecte, aşa că iniţiază o temă de cultivare a limbii, coordonând un colectiv de cercetătoare, care vor publica, în 1972, volumul *Limba română corectă,* volum care nici azi nu şi-a pierdut actualitatea.

Preocupările lingvistice multilaterale s-au concretizat, pe lângă dicţionarele şi volumele la care a fost autor, în activitatea de membru, ani la şir, în comitetul de redacţie al revistei „Cercetări de lingvistică", devenită azi „Dacoromania", serie nouă, pe de o parte, iar pe de altă parte, în studiile şi articolele personale, publicate în aceeaşi revistă sau în altele de specialitate din ţară.

Despre Vasile Breban nu se poate vorbi în fraze pretenţioase, pompoase. Ar suna fals, căci omul Vasile Breban era incredibil de modest, de simplu, de firesc în relaţiile pe care le avea cu cei din jur.

Figura blândă şi generoasă, vorba domoală a ardeleanului cumpătat ascundeau de fapt un caracter puternic, perseverent, un om pătruns de o înaltă responsabilitate profesională, aşa cum îl defineşte propria activitate ştiinţifică, în special activitatea lexicografică, susţinută cu multă dăruire şi absolută pricepere.

SABINA TEIUŞ
Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară
„Sextil Puşcariu"
Cluj-Napoca, str. E. Racoviţă, 21